

10. Semyuels U. Dzh. *Institutsional'naya ekonomicheskaya teoriya [Institutional economic theory] Panorama ekonomicheskoy mysl' kontsa XX stoletiya [Companion to Contemporary Economic Thought]*, T.1 (2002): 125-141. (P. 125).

ДАНИ ПРО АВТОРА

Мага Аліна Миколаївна, аспірант кафедри історії та теорії господарства Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана просп. Перемоги, 54/1, м. Київ, 03680, Україна
e-mail: romanishina_a@ukr.net

ДАНИЕ ОБ АВТОРЕ

Мага Алина Николаевна, аспирант кафедры истории и теории хозяйства Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана просп. Победы, 54/1, г. Киев, 03680, Украина
e-mail: romanishina_a@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHOR

Maha Alina Mykolaivna, Ph.D. student in Economy History and Theory Department Kyiv National Economics University named after Vadym Hetman 54/1 Prospect Peremogy 03680 Kyiv Ukraine
e-mail: romanishina_a@ukr.net

УДК 339.972

МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ НАДХОДЖЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ

Маркевич К.Л.

Статтю присвячено аналізу основних механізмів стимулювання надходження прямих іноземних інвестицій в Україну – інституційно-правових, територіально-організаційних та бюджетно-податкових – з урахуванням її національних інтересів. Проаналізовано поточний стан застосування даних механізмів в Україні, зокрема: законодавство у сфері ПІІ, інституційне забезпечення, аспекти функціонування територій, де надається спеціальний режим інвестиційної діяльності, окремі податкові та фінансові інструменти стимулювання надходження ПІІ. Розглянуто провідні світові практики використання вказаних механізмів стимулювання надходження ПІІ.

Сформовано рекомендації по удосконаленню використання вказаних механізмів з урахуванням національних економічних інтересів та економічної безпеки України. Зокрема, надано пропозиції по удосконаленню інвестиційного законодавства, законодавства у сфері проведення приватизації, інституційного забезпечення, функціонування СЕЗ, ТПР, наукових, технологічних та індустріальних парків, а також запровадження окремих податкових та фінансових інструментів стимулювання надходження ПІІ. Результати проведеного дослідження у подальшому сприятимуть вдосконаленню інвестиційної стратегії залучення ПІІ.

Теоретико-методологічною основою дослідження стали сукупність принципів і прийомів наукового дослідження, загально-наукових (систематизації, групування, узагальнення, формалізації) і спеціальних (системно-структурного та компаративного аналізу) методів, використання яких поставлено метою дослідження.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції (ПІІ), національні інтереси, економічна безпека, інвестиційна політика, бюджетно-податкові механізми, інституційно-правові механізми, територіально-організаційні механізми.

МЕХАНИЗМЫ СТИМУЛИРОВАНИЯ ПРИТОКА ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В КОНТЕКСТЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ИНТЕРЕСОВ УКРАИНЫ

Маркевич Е.Л.

Статья посвящена анализу основных механизмов стимулирования притока прямых иностранных инвестиций в Украину – институционально-правовых, территориально-организационных и бюджетно-налоговых – с учетом ее национальных интересов. Проанализировано текущее состояние применения данных механизмов в Украине, в частности: законодательство в сфере ПИИ, институциональное обеспечение, аспекты функционирования территорий, где предоставляется специальный режим инвестиционной деятельности, отдельные налоговые и финансовые инструменты стимулирования притока ПИИ. Рассмотрены ведущие мировые практики использования указанных механизмов стимулирования притока ПИИ.

Сформированы рекомендации по совершенствованию использования указанных механизмов с учетом национальных экономических интересов и экономической безопасности Украины. В частности, даны предложения по совершенствованию инвестиционного законодательства, законодательства в сфере проведения приватизации, институционального обеспечения, функционирования СЭЗ, ТПР, научных, технологических и индустриальных парков, а также внедрения отдельных налоговых и финансовых инструментов стимулирования притока ПИИ. Результаты проведенного исследования в дальнейшем будут способствовать совершенствованию инвестиционной стратегии привлечения ПИИ.

Теоретико-методологической основой исследования стали совокупность принципов и приемов научного исследования, общенаучных (систематизации, группировки, обобщения, формализации) и специальных (системно-структурного и компаративного анализа) методов, использование которых поставлено целью исследования.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции (ПИИ), национальные интересы, экономическая безопасность, инвестиционная политика, бюджетно-налоговые механизмы, институционально-правовые механизмы, территориально-организационные механизмы.

MECHANISMS OF FDI INFLOW STIMULATION IN THE CONTEXT OF NATIONAL INTERESTS OF UKRAINE

Markevych K. L.

The article deals with the main incentive mechanisms of stimulation of foreign direct investment inflow in Ukraine – institutional and legal, organizational and territorial and fiscal – with due regard to its national interests. Current state of these mechanisms implementation in Ukraine, including legislation on FDI, institutional support, aspects of functioning of the territories with special

investment regime, certain tax and financial instruments of FDI stimulation are also analysed. The world's leading practice of using these mechanisms to encourage FDI are considered.

Recommendations for improving the use of these mechanisms based on national economic interests and economic security of Ukraine are formed. In particular, suggestions on improvement of investment legislation, legislation on privatization, institutional support, on operation of SEZs, PDA, science, technological and industrial parks, as well as on implementation of certain tax and financial instruments of FDI stimulation are given. Results of this research will contribute to further improvement of the investment strategy of FDI attraction.

Theoretical and methodological basis of research was a set of principles and methods of scientific research, general scientific (principle of classification, grouping, generalization and formalization) and special (systemic and structural and comparative analysis) methods, which use is the purpose of the study.

Key words: foreign direct investment (FDI), national interests, economic security, investment policy, fiscal mechanisms, institutional and legal mechanisms, territorial and organizational mechanisms.

Формування стратегії залучення ПІІ є мистецтвом, а не наукою ... варто просто зменшити перешкоди на шляху їх залучення та звести до мінімуму витрати на бізнес....

Sanjaya Lall [13]

Постановка проблеми. Економічна міць будь-якої держави залежить від рівня її економічної безпеки, яка безпосередньо пов'язана зі стійким розвитком країни. Нині досягненню безпечного рівня економічної безпеки України перешкоджає ряд невирішених проблем, що класифікуються як загрози. Серед таких варто виокремити стан війни у якому перебуває наша країна, руйнування науково-технічного потенціалу, великий рівень «тіньової економіки» (близько 50% відповідно до розрахунків МВФ), а найголовніше – реальна відсутність фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку України. Одним з інструментів такого забезпечення прийнято вважати прямі іноземні інвестиції (ПІІ). Останні є фінансовим джерелом реалізації інфраструктурних проєктів, що відкривають нові можливості зростання експорту, сприяють пришвидшенню передачі нових технологій та модернізації виробництва, забезпечують податкові надходження, сприяють створенню нових робочих місць, заохочують розвиток підприємництва [4].

У зв'язку з тим, що ПІІ здійснюють позитивний вплив на економічний розвиток приймаючої країни, сьогодні спостерігається свого роду інтенсивна «глобальна гонка» за них [2]. Зазначимо наступне: Україна почала поступово входити у європейський простір, що є безперечно позитивним фактором, проте варто мати на увазі, що у короткостроковій перспективі наша держава стикнеться з проблемою, що перешкоджає динамічному надходженню до її економіки європейських інвестицій. Це пояснюється конкуренцією за залучення ПІІ з боку центральноєвропейських країн (країни Вишеградської групи та Балтії). Усі вони розташовані в ЄС та мають «географічне і культурне споріднення» з країнами «Старого світу». Вочевидь, для того, аби Україна не тільки не втратила, але й покращила свої інвестиційні позиції і стала більш привабливою для іноземних інвесторів, зокрема європейських, необхідним є щонайшвидше запровадження механізмів стимулювання залучення ПІІ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальним проблемам прямого іноземного інвестування та стимулювання надходження іноземних капіталів присвячені праці багатьох авторитетних зарубіжних і вітчизняних науковців. Серед зарубіжних варто виділити П. Бакклі, Х. Грема, Дж. Даннінга, К. Іврсена, С. Лалла, Т. Озаву, Р. Рамкішена, серед вітчизняних – В. Білошапку, С. Лакіш, Ю. Макогона, Г. Харламову, О. Рогача та ін. Не останнє місце у питанні регулювання надходжень ПІІ посідають ґрунтовні дослідження окремих міжнародних організацій – ЮНКТАД та ОЕСР.

Основою економічної безпеки України та питанням національних економічних інтересів також присвячена чимала кількість наукових та аналітичних праць. Зокрема, протягом останніх двадцяти років такою проблематикою займаються фахівці Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України.

Водночас, попри значну кількість наукових публікацій у сфері залучення ПІІ та економічної безпеки (зокрема, реалізації національних інтересів), досі залишається низка питань, які потребують вирішення. Зокрема, подальшого вивчення потребує: аналіз низки механізмів стимулювання надходження ПІІ; обґрунтування доцільності їх запровадження в Україні у контексті нинішньої економічної ситуації та національних економічних інтересів.

Мета написання статті. Обґрунтувати доцільність використання окремих механізмів стимулювання надходження ПІІ з метою їх подальшого практичного застосування.

Виклад основного матеріалу. Україна, яка сьогодні стикнулася з проблемою дефіциту національних інвестиційних ресурсів, суттєво залежить від надходження ПІІ, як джерела підтримки соціально-економічного розвитку та зміцнення конкурентоспроможності економіки. Одночасно, сьогодні не можна похвалитися позитивною динамікою надходження ПІІ. Нинішній Уряд, який було обрано на початку грудня 2014р. повинен визнати існуючі проблеми попиту та пропозиції в залученні ПІІ і сформулювати таку інвестиційну політику, яка б була направлена на максимізацію вигод залучення інвестицій у контексті довгострокового розвитку української економіки. Головним у цьому питанні має стати прийняття та запровадження дієвих механізмів стимулювання ПІІ з одночасним моніторингом інвестиційної активності. У дослідженні ми намагалися приділити увагу найважливішим механізмам стимулювання надходження ПІІ – інституційно-правовим, територіально-організаційним та бюджетно-податковим – які, відповідно до світової практики, мають позитивний вплив на інвестиційну динаміку.

Інституційно-правові механізми стимулювання ПІІ. За роки незалежності в Україні було прийнято більше 100 законів та нормативно-правових актів, що регулюють питання ПІІ, а також діяльність іноземних інвесторів. Зокрема:

➢ Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996р. (спрямований на вирівнювання умов інвестування для вітчизняних та іноземних інвесторів, однак зазначалося, що може бути встановлений спеціальний режим інвестиційної діяльності).

➢ Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 1 липня 2010р.

➢ Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проєктів за принципом «єдиного вікна» від 21 жовтня 2010р. (спрямований на створення спрощених і прозорих механізмів організаційного супроводу підготовки та реалізації інвестиційних проєктів, забезпечення рівності прав учасників інвестиційного процесу).

➢ Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» від 6 вересня 2012р.

➢ Постанова КМ України про затвердження Положення «Про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій» від 7 серпня 1996р.

➢ Постанова КМ України про затвердження Положення «Про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора» від 30 січня 1997р.

➢ Розпорядження КМ України «Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011–2015рр.» від 29 вересня 2010р.

Також окремі аспекти в інвестиційній сфері регулюються нормами господарського, податкового, валютного, банківського, фінансового, митного, цивільного та земельного законодавства. Одночасно, говорити про цілісну і взаємоузгоджену систему

інвестиційного законодавства передчасно. Такий значний масив законодавчих і підзаконних нормативних актів, а також неврегульованість цілого ряду питань негативно позначається на залученні ПІІ.

З метою стимулювання залучення ПІІ на довгострокову перспективу доцільно:

➤ Накласти на 20 років мораторій на будь-які зміни інвестиційного законодавства, на базі якого іноземні інвестори вклали свій капітал.

➤ Об'єднати усі нормативно-правові акти у єдиний Інвестиційний кодекс, що має значно спростити розуміння законодавчого поля у цій сфері та його практичне застосування.

Світова практика містить ряд успішних прикладів кодифікації інвестиційного законодавства. Зокрема, у 1970р. з метою уніфікації політики щодо іноземних інвестицій було прийнято Єдиний інвестиційний кодекс Андської групи Латиноамериканських держав – Болівії, Колумбії, Перу, Венесуели та Еквадору. На теренах СНД, приклад створення Інвестиційного кодексу має Республіка Білорусь.

Створення та прийняття Інвестиційного кодексу України має забезпечити системну урегульованість господарсько-виробничих відносин, що виникають на інвестиційному ринку. Кодифікація інвестиційного законодавства України має полягати у знаходженні консенсусу між приватними та державними, короткостроковими та довгостроковими, тактичними та стратегічними, комерційними та некомерційними інтересами іноземних інвесторів та держави. Інвестиційний кодекс зумів би врегулювати та гармонізувати відносини між усіма учасниками інвестиційного ринку, а саме: державою, громадянами, національними та іноземними інвесторами, територіальними громадами, міжнародними організаціями та інституціями.

Зазначимо, що в Україні вже робилися спроби вивести проект Інвестиційного кодексу на розгляд Верховної Ради України у 2002р., але справа далі опрацювання документу в комітетах не пішла. Інвестиційний кодекс повинен відображати економічну стратегію держави, спрямовану на інноваційну модель розвитку, повинен містити механізм організаційного здійснення інвестиційних відносин, відповідати вимогам ринкової економіки, а головне – сприяти залученню інвестицій в Україну.

У контексті реформування та покращення законодавчого поля окремо розглянемо питання приватизації, як одного з інструментів державної політики, покликаною залучити «*brownfield*» та «*greenfield*» ПІІ. Питання необхідності проведення приватизації окреслено у Коаліційній угоді [3]. Зокрема, у Розділі VIII «Забезпечення економічного розвитку» (п.2 та п.4) наголошується про формування сучасної індустріальної та інноваційної інфраструктури через залучення приватних інвесторів, як закордонних так і українських, а також необхідність масштабного залучення приватних інвестицій у енергоефективність, що має дозволити суттєво зменшити енерговитрати в державному та комунальному секторах економіки... Зазначимо, що у Бюджеті на 2015р. заплановано отримати від приватизації більше 17 млрд. грн. доходу. У переліку підприємств, що мають підпасти під приватизацію є «Турбоатом», «Укрспецтрансгаз», «Укргідроенерго», «Укртранснафта», «Нафтогаз України» і його дочірні підприємства (включаючи «Укргазвидобування» і «Укртрансгаз»); «Форт», «Зоря»-«Машпроект», «Радар» та «Артем», «Укрспецекспорт», «Ощадбанк» і «Укркрембанк»; «Південмаш» і КБ «Південне», «Арсенал», міжнародні аеропорти «Бориспіль» і «Львів» та ін. [1].

Для того, аби Україна дійсно змогла залучити іноземні інвестиції та виконати план по приватизації необхідним є доопрацювання законодавства у питання приватизації з урахуванням забезпечення економічної безпеки України та реалізації її національних економічних інтересів України. Пропонується:

1. Прийняти умови передприватизаційної підготовки (терміни, умови та механізми приватизації); розробити спеціальні закони про особливості приватизації окремих стратегічно важливих об'єктів, а також напрями використання надходжень від приватизації. Пропонується залучені кошти від приватизації спрямовувати до спеціального фонду державного бюджету і використовувати на фінансування капітальних вкладень та інновацій.

2. У договорах продажу об'єктів державної власності передбачити умови щодо інвестиційних зобов'язань з боку інвестора в економічну та соціальну сфери. Запровадити жорсткий контроль та майнову відповідальність за дотримання цих зобов'язань.

3. Законодавчо закріпити можливість повернення майна у державну власність при невиконанні інвестором умов та зобов'язань, зазначених у приватизаційних договорах.

4. Посилити контроль за іноземними інвесторами, з метою уникнення монополізації ними окремих галузей, доведення підприємств до банкрутства, репатріації прибутків та забезпечити встановлення чітких критеріїв до учасників приватизації. Зважаючи на це, доцільно встановлювати для учасників приватизації кваліфікаційні вимоги, а не обирати переможця виключно на підставі вищої ціни.

Доцільним також є запровадження процедури оцінювання великих іноземних інвестиційних проектів на предмет їх потенційної вигоди для країни (*net benefit test*) за наступними критеріями:

- вплив суб'єкта на економіку регіону або країни в цілому (на загальний рівень ділової активності, динаміку ВВП та експорту);
- залучення українських працівників і компаній у якості партнерів;
- вплив на ефективність виробництва, технологічні нововведення, випуск нових видів товарів і послуг.

Для підтвердження вигідності проекту інвестори мають брати на себе юридично закріплені зобов'язання (*legally binding undertakings*) зі створення на території країни робочих місць, здійснення НДДКР та інновацій. У випадках, коли виникають побоювання, що майбутня угода продажу підприємства може погіршити конкурентне середовище в галузі (зокрема, призвести до зростання цін для споживачів), до розгляду заявка іноземного інвестора обов'язково підключається Антимонопольний комітет України, що відповідає за антимонопольну політику.

Небезпечним для держави є приватизації стратегічно важливих підприємств, оскільки можуть виникнути ризики втрати конкурентоспроможності країни. Наприклад, при приватизації у Франції та Великій Британії передбачено збереження державою «золотих акцій», які дають право «вето» у управлінні стратегічно важливими для національної економіки підприємствами. Внаслідок впровадження такого механізму держава зберігає можливість дієво реалізовувати національні інтереси при управлінні своїми корпоративними правами; суттєво розширюється можливість децентралізованого інвестування в корпоративний сектор економіки, насамперед в стратегічно важливі підприємства, щодо яких збереження державного контролю є принципово важливим.

Примітно, що в українському законодавстві, що стосується ПІІ та приватизації відсутнє як саме поняття «національна безпека», «економічна безпека» так і характеристика загроз. Також відсутнє поняття «стратегічні активи» (до їх числа прийнято відносити великі, а у деяких випадках і унікальні підприємства, які відіграють ключову роль в галузі, регіону або національній економіці загалом). Ще складніше виявити будь-які виразні і загальноприйняті формулювання поняття «національні інтереси» стосовно питання регулювання іноземних інвестицій. Так чи інакше, але питання захисту національних інтересів в останні роки найчастіше піднімаються владою як на державному, так і на регіональному рівні. Відтак, необхідно:

➤ чітко окреслити позиції відносно найбільших національних компаній, які «повинні бути віднесені до категорії стратегічних активів, що не підлягають продажу іноземним інвесторам»;

➤ визначити підстави, відповідно до яких «ПІІ здатні представляти загрозу національній безпеці».

Що стосується питання *інституційного забезпечення* інвестиційної діяльності, то тут поки що відсутні будь-які стимули для залучення ПІІ. В Україні сьогодні діє розгалужена система органів, що регулюють питання надходження ПІІ. З одного боку,

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації інвестиційної політики. З іншого – Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами, також визначене як головний орган у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у сфері інвестиційної діяльності та управління національними проектами. Не дивлячись на те, що 10 вересня 2014р. Постановою КМ України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» вище згадане агентство було ліквідовано, воно досі діє. Окрім цього, інші центральні органи виконавчої влади беруть участь у реалізації інвестиційної політики у відповідних сферах, місцеві органи – на відповідному рівні управління [8]. Доцільним є визначення Міністерства економічного розвитку та торгівлі єдиним органом, що регулює питання надходження ПІІ та діяльність іноземних інвесторів.

Територіально-організаційні механізми стимулювання надходження ПІІ. Світова практика засвідчує, що вагомим чинником стимулювання залучення ПІІ є створення певних преференційних умов на окремих територіях. Особлива увага тут приділяється спеціальному режиму інвестиційної діяльності, що передбачає застосування для частини суб'єктів господарювання впродовж визначеного часу особливих, відмінних від загальнонаціонального режиму, більш преференційних умов діяльності [8]. Такий режим, як правило, застосовується для відновлення депресивних територій і галузей, формування регіональних та галузевих точок економічного зростання. Ефективність спеціального режиму інвестування полягає у: підвищенні бюджетних надходжень, створенні та збереженні робочих місць, підвищенні рівня доходів населення, підвищенні частки інноваційних проектів, підвищенні технічного рівня виробництва та покращенні регіонального розвитку.

Формами такого режиму можуть бути спеціальні економічні зони (СЕЗ), території пріоритетного розвитку (ТПР), технологічні, наукові, індустріальні парки. В Україні такі форми застосовуються протягом останніх 20 років. Питання їх регулювання окреслено у Законі України «Про загальні засади створення й функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13 жовтня 1992р. До того ж, в Україні свого часу була сформована законодавча база, яка мала на меті надання податкових пільг інвесторам на даних територіях, так Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002р. запроваджував податкові стимули для інноваційних підприємств як національних, так і з іноземним капіталом:

- 50% податку з прибутку, одержаного від виконання інноваційних проектів, залишається на підприємстві і зраховується на спеціальний рахунок з наступним використанням виключно на фінансування інноваційної та науково-технічної діяльності;
- 50% податку на додану вартість (ПДВ) з продажу товарів чи послуг, пов'язаних із виконанням інноваційних проектів, залишається на підприємстві і зраховується на спеціальний рахунок і з наступним використанням виключно на фінансування інноваційної, науково-технічної діяльності.

Сподівання, що за допомогою СЕЗ і ТПР буде активізовано ПІІ у сфері високотехнологічного та інтелектуального виробництва, не виправдалися. Окремі СЕЗ і ТПР так і не запрацювали. Проте й успішні СЕЗ і ТПР в Україні спрямовували свою діяльність переважно на розвиток підприємств низького технологічного укладу (другого та третього), посилення експлуатації природних та трудових ресурсів. Значним був рівень зловживань пільговими режимами спеціальних територій для безмитного ввезення на територію України імпортової продукції споживчого призначення. Це зумовило прийняття у березні 2005р. рішення про скасування усіх податкових пільг, наданих у СЕЗ і ТПР України про які йшлося вище. Нині організаційно-економічні стимули інвестиційної діяльності для суб'єктів господарювання СЕЗ і ТПР фактично відсутні, а для технологічних, наукових та індустріальних парків не відповідають потребам забезпечення інноваційної активності.

Аби вищевказані форми стимулювали приплив ПІІ у довгостроковій перспективі та підвищили впевненість іноземних інвесторів до нашої країни необхідно [7]:

- Обґрунтувати систему організаційно-економічних і фінансових стимулів для суб'єктів господарської діяльності з іноземним капіталом діяльності у СЕЗ, ТПР, технологічних, наукових та індустріальних парках із прийняттям відповідних нормативних документів.
- Опрацювати механізм спрямування коштів іноземних інвесторів, що реалізують у рамках підтримки регіонального розвитку інвестиційні проекти у модернізацію інфраструктури.
- Сформувати можливі варіанти застосування механізму державно-приватного партнерства для розбудови індустріальних та технологічних парків, насамперед щодо керуючої компанії.
- Встановити контроль за дотриманням ефективності функціонування СЕЗ, ТПР, технологічних, наукових та індустріальних парків.

Бюджетно-податкові механізми стимулювання надходження ПІІ. Теорія та практика низки країн свідчить, що фіскальна політика є дієвим інструментом регулювання інвестиційної діяльності.

Основними показниками, які характеризують вплив податкової політики на формування інвестиційного клімату і, відповідно, обсяги залучення інвестицій є: загальний рівень оподаткування в країні; кількість податкових платежів; стабільність податкового законодавства [10]. Можна привести у приклад окремі країни, досвід яких свідчить про лібералізацію податкової політики, що дозволила залучити значні обсяги ПІІ. Відтак, у Канаді з метою створення сприятливих умов для ведення бізнесу та залучення іноземних інвестицій ставка федерального податку на прибуток корпорацій поетапно знижувалася з 21% у 2006р. до 15% – у 2012р. За оцінками експертів *KPMG*, оподаткування доходів корпорацій при цьому досягло найнижчого рівня порівняно з більшістю розвинених ринкових країн, а аналітики Світового банку, *Economist Intelligence Unit* і журналу *Forbes* називали Канаду кращою або однією з кращих у світі країн для інвестування та ведення бізнесу протягом 2011-2015рр. [6].

Країни які конкурують одна з одною у питанні залучення ПІІ, пропонують ряд пільг та стимулів. Окрім податкових стимулів, які визначаються як «політика, спрямована на зниження податкового тягаря фірми», країни можуть запропонувати фінансові стимули, які визначаються як «прямі внески до фірми з Уряду» (у т.ч. прямі субсидії, пільгові кредити чи спеціальна інфраструктура). У таблиці 1 відображено основні податкові та фінансові стимули, їх переваги та недоліки.

Політика стимулювання ПІІ у різних країнах різниться досить істотно. При стимулюванні надходження ПІІ у промислово розвинених країнах переважають фінансові механізми, а для держав, що розвиваються, і країн з перехідною економікою – податкові (найчастіше використовуються пільгові митні збори на імпортне виробниче обладнання, зменшення ставок корпоративного податку на прибуток, надання податкових канікул) [10].

Одночасно, вибір конкретного типу і ступінь заохочення інвестиційної діяльності повинен бути заснований на ретельній та систематичній оцінці потенційних економічних втрат і вигод. При застосуванні податкових та фінансових стимулів слід керуватися певними «принципами здорового глузду». Від спеціальних дискреційних стимулів, які не пов'язані з формуванням матеріальних цінностей, слід відмовитися, замість цього слід зосередитися на розгортанні простої і передбачуваної податкової бази з низькими ставками.

При встановленні податкових пільг, з метою заохочення інвестицій, держава (у нашому випадку – Україна) має враховувати величину податкового навантаження. Необхідно корегувати обсяг податкових пільг залежно від розміру граничного податкового навантаження на платника для розрахунку рівня пільг, що покликані стимулювати інвестиційну діяльність [11]. До того ж, варто розробити систему обґрунтованого впровадження пільг, включаючи прогностичні розрахунки їх ефективності, а також оптимістичні

та песимістичні сценарії результатів їх запровадження; поступово відмовитися від використання індивідуальних (для окремих підприємств), галузевих та неефективних пільг; надавати пільги на певний період (один або декілька фінансових років). Світова практика підтверджує хибність встановлення пріоритетів за галузевою ознакою. Тому доцільним критерієм для надання податкових пільг є інноваційний характер інвестицій.

Для України при застосування бюджетно-податкових механізмів стимулювання ПІІ доцільно:

1. Використовувати такі пільги, як прискорена амортизація та надання податкових кредитів і в першу чергу для підприємств, що використовують високотехнологічне обладнання, підприємств ІТ-сектору та агропромислового комплексу. Сьогодні застосування потенційно ефективних стимулів суттєво обмежується і, як наслідок, вивільняється надто незначний обсяг фінансових ресурсів. Завдяки впровадженню податкового кредиту, економічна вигода для України полягатиме у тому, що підприємство після здійснення інвестицій зменшуватиме виробничі витрати, збільшиться продуктивність праці й розмір прибутку до оподаткування.

Таблиця 1. Переваги і недоліки окремих видів податкових та фінансових стимулів [14]

Переваги	Недоліки
<i>Зниження рівня корпоративного податку на вибірковій основі</i>	
1. Простий в управлінні. 2. Операційні витрати більш прозорі.	1. Найбільші пільги йдуть до компаній з високою віддачею, які, швидше за все, інвестують навіть без пільг. 2. Може призвести до ухилення від сплати податків через трансферне ціноутворення. 3. Діє як непередбачений дохід для існуючих інвестицій.
<i>Податкові канікули</i>	
1. Прості в управлінні. 2. Дозволяють платникам податку уникати контакту з податковою адміністрацією (мінімізація корупції).	1. Подібні до вказаної вище пільги, за виключенням того, що тут взагалі може бути відсутнє оподаткування. 2. Залучають короткострокові проекти. 3. Можуть призвести до ухилення сплати податків шляхом безстрокового продовження канікул через «зміну категорії» існуючих інвестицій як нових інвестицій. 4. Створюють конкуренцію між існуючими та новими фірмами. 5. Витрати не є прозорими, оскільки подання податкової декларації є необов'язковим, що зумовлено адміністративними перевагами.
<i>Інвестиційні пільги та податкові кредити</i>	
1. Відносна прозорість витрат. 2. Можуть бути спрямовані на певні типи інвестицій.	1. Підприємства можуть зловживати системою купівлі-продажу тих самих активів для отримання більшої кількості пільг. 2. Мають великий адміністративний тягар. 3. Дискримінує інвестиції з відкладеним прибутком, якщо положення про перенесення збитку на майбутній період не є відповідними.
<i>Прискорена амортизація</i>	
1. Такі самі переваги як і при використанні інвестиційних пільг і кредитів. 2. Не дискримінує довгострокові активи.	1. Виглядає як адміністративний тягар. 2. Дискримінує інвестиції з відкладеним прибутком, якщо положення про перенесення збитку на майбутній період не є відповідними.
<i>Звільнення від непрямих податків (ПДВ, імпортних мит і т.д.)</i>	
1. Дозволяє платникам податку уникати контакту з податковою адміністрацією. (мінімізація корупції).	1. Пільги з ПДВ можуть бути мало корисними. 2. Схильність до зловживань.
<i>Спеціальна експортна зона</i>	
1. Дозволяє платникам податку уникати контакту з податковою адміністрацією. (мінімізація корупції).	1. Спотворення регіонального розвитку. 2. Призводить до потрапляння неоподаткованих товарів на внутрішній ринок, підриваючи податкову базу.

2. Налагодити систему інфраструктурного забезпечення. Це перш за все надання землі в безкоштовне користування або за пільговими цінами, надання будівель і споруд у безоплатне користування або за пільговими цінами, субсидії на користування енергією, транспортні гранти, пільги щодо фрахту [9].

3. Доцільно запровадити стимулювання конкретних інвестиційних проектів через гранти, орієнтовані на підвищення кваліфікації і перепідготовку кадрів, поліпшення умов праці, сприяння в проведенні техніко-економічних обґрунтувань проектів, проведення НДДКР.

Водночас, доцільно запровадити контроль за використанням пільг шляхом:

➤ оприлюднення використання коштів від їх запровадження у щорічних звітах, які б направлялися до Міністерства економічного розвитку і торгівлі України;

➤ запровадження громадського контролю за наданням та ефективністю використання пільг суб'єктами господарювання шляхом оприлюднення звітів про суми наданих суб'єктам господарювання податкових пільг і втрат бюджету від їх надання;

➤ встановлення фінансових «санкцій» за порушення податкового законодавства – встановлення пені за несвоєчасну сплату податкових платежів або відміна наданих пільг;

➤ обмеження надання податкових пільг капіталам, які походять від використання недобросовісних податкових режимів: скласти перелік юрисдикцій, які використовують засоби недобросовісної податкової конкуренції та не співпрацюють із національними податковими органами [12].

Висновки. Ефективне реформування економіки України, її структурні перетворення, відновлення промислового комплексу, підтримка дієвої та ефективної ринкової та соціальної інфраструктури, формування конкурентоспроможного середовища є можливим завдяки залученню та ефективного використання ПІІ. Останні мають безпосередній і довгостроковий вплив в економіку нашої країни.

Стимулювання інвестицій і створення сприятливого підприємницького клімату є важливим аспектом для України у питанні проведення інвестиційної політики. Обґрунтування доцільності використання проаналізованих механізмів стимулювання надходження ПІІ з їх подальшим практичним застосуванням, дозволить Україні покращити її інвестиційний клімат, залучити додаткові інвестиційні ресурси та зарекомендувати себе як надійного партнера.

Одночасно, стратегія залучення та стимулювання ПІІ має створюватися з урахуванням національних економічних інтересів, конкретних умов країни на певний час і розвиватися у міру зміни потреб і її конкурентних позицій у світі. Для реалізації та захисту національних економічних інтересів України варто проводити політику залучення ПІІ, що має визначати сукупність заходів, спрямованих на забезпечення ефективної взаємодії між національною економікою та іноземного інвестора з метою забезпечення економічного зростання на основі принципів максимізації переваг та мінімізації ризиків [5].

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» №80-VIII від 28 грудня 2014р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80-19>
2. Доклад о мировых инвестициях. Инвестиции в достижение ЦУР: план действий [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2014_overview_ru.pdf
3. Коаліційна угода [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://samopomich.ua/wp-content/uploads/2014/11/Koaliciynna_uhoda_parafovana_20.11.pdf
4. Коваленко О. Пріоритетні напрямки іноземного інвестування в Україні [Електронний ресурс] / О. Коваленко, К. Тимофеева // Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_1_078.pdf
5. Маркевич К. Л. Реалізація національних економічних інтересів крізь призму залучення прямих іноземних інвестицій / К. Л. Маркевич // Економіка та держава. – 2014. – №10 – с. 85-89.
6. Немова Л. А. Регулирование иностранных инвестиций в Канаде / Л. А. Немова // Мировая экономика и международные отношения. – 2014 – №7 – с. 45-54.
7. Павлюк А. П. Закордонний досвід стимулювання розвитку індустриальних парків: висновки для України / А. П. Павлюк, К. Л. Маркевич // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. – 2014. – Випуск 122 (частина 1) – с. 138-147.
8. Пріоритети інвестиційної політики в контексті модернізації економіки України / А. П. Павлюк, Д. С. Покришка, О. О. Молдован, Д. В. Ляпін [та ін.]; [за ред. Я. А. Жаліла]. – К.: НІСД, 2013. – 80 с.
9. Руденко О. Є. Зарубіжний досвід залучення іноземних інвестицій в економіку України [Електронний ресурс] / О. Є. Руденко // Режим доступу: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_125/37.pdf
10. Сушкова Е. Е. Анализ зарубежных подходов к налоговому регулированию социально-экономического развития страны и регионов [Электронный ресурс] / Е. Е. Сушкова // Режим доступа: http://www.napks.edu.ua/library/compilations_vak/eiu/2007/6/p_27_32.pdf
11. Ткачик Ф. П. Налоговые импульсы повышения инвестиционной привлекательности экономики Украины [Электронный ресурс] / Ф. П. Ткачик // Режим доступа: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3432/1/.pdf>
12. Тищук Т. А. Шляхи протидії прихованому відпливу капіталу з України : аналіт. доп. / Т. А. Тищук, О. В. Іванов. – К.: НІСД, 2012. – 88 с.
13. Lall Sanjaya. FDI and Development: Policy and Research Issues in the Emerging Context / Sanjaya Lall // Working Paper №43, Queen Elizabeth House, University of Oxford. - June 2000 – p. 27.
14. Rajan S. Ramkishan. Measures to Attract FDI Investment Promotion, Incentives and Policy Intervention / Ramkishan S. Rajan // Economic and Political Weekly. – 2004 – January 3 – p. 12-16.

References

1. Zakon Ukraini «Pro Derzhavnij bjudzhet Ukraini na 2015 rik» №80-VIII [Law of Ukraine «About the State Budget of Ukraine for 2015» №80-VIII] December 28, 2014. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80-19>
2. Doklad o mirovyh investitsijah. Investicii v dostizhenie CUP: plan dejstvij [WIR 2014. Investing in the SDGs: an action plan]. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2014_overview_ru.pdf
3. Koaliciynna ugoda [Coalition Agreement]. http://samopomich.ua/wp-content/uploads/2014/11/Koaliciynna_uhoda_parafovana_20.11.pdf
4. Kovalenko O., Timofeeva K. Prioritetni naprjamki inozemnogo investuvannja v Ukraini [Priority areas of foreign investing in Ukraine]. http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_1_078.pdf
5. Markevich K. L. Realizacija nacional'nih ekonomichnih interesiv kriz' prizmu zaluchennja prjamih inozemnih investicij [The implementation of Ukrainian National Economic Interests via the Foreign Direct Investment]. Ekonomika ta derzhava. – 2014. – №10 – s. 85-89.
6. Nemova L. A. Regulirovanie inostrannyh investicij v Kanade [Regulation of foreign investment in Canada]. Mirovaja jekonomika i mezhdunarodnye otnoshenija. – 2014 – №7 – s. 45-54.
7. Pavljuk A. P., Markevich K. L. Zakordonnij dosvid stimuljuvannja rozvitku industrial'nih parkiv: visnovki dlja Ukraini [Foreign Experience of Industrial Parks Promotion: Conclusions for Ukraine]. Aktual'ni problemi mizhnarodnih vidnosin: Zbirnik naukovih prac'. – 2014. – Vipusk 122 (chastina 1) – s. 138-147.
8. Pavljuk A. P., Pokrishka D. S., Moldovan O. O., Ljapin D. V. [and others] Prioriteti investicijnoji politiki v konteksti modernizacii ekonomiki Ukraini [Investment Policy Priorities in the context of the Ukraine's economy modernization]. K.: NISD, 2013. – 80 s.
9. Rudenko O. E. Zarubizhnij dosvid zaluchennja inozemnih investicij v ekonomiku Ukraini [Foreign experience of foreign investment attraction in Ukraine]. http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_125/37.pdf
10. Sushkova E. E. Analiz zarubezhnyh podhodov k nalogovomu regulirovaniju social'no-jekonomicheskogo razvitija strany i regionov [Analysis of foreign approaches to taxation of country and regions' socio-economic development]. http://www.napks.edu.ua/library/compilations_vak/eiu/2007/6/p_27_32.pdf
11. Tkachik F. P. Nalogovye impul'sy povyshenija investicionnoj privlekatel'nosti jekonomiki Ukrainy [Tax pulses of the investment attractiveness increase of Ukrainian economy]. <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3432/1/.pdf>
12. Tishhuk T. A., Ivanov O. V. Shljahi protidii prihovanomu vidplivu kapitalu z Ukraini [Ways of Counteraction of Hidden Capital Outflows from Ukraine] – K.: NISD, 2012. – 88 s.
13. Lall Sanjaya. FDI and Development: Policy and Research Issues in the Emerging Context / Sanjaya Lall // Working Paper №43, Queen Elizabeth House, University of Oxford. - June 2000 – p. 27.
14. Rajan S. Ramkishan. Measures to Attract FDI Investment Promotion, Incentives and Policy Intervention / Ramkishan S. Rajan // Economic and Political Weekly. – 2004 – January 3 – p. 12-16.

ДАНІ ПРО АВТОРА

Маркевич Катерина Леонідівна, здобувач Національного інституту стратегічних досліджень при президенті України, експерт економічних програм Українського Центру економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова
вул. Лаврська 16, м. Київ, 01015, Україна
e-mail: markevych@razumkov.org.ua

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Маркевич Екатерина Леонидовна, соискатель Национального института стратегических исследований при президенте Украины, эксперт экономических программ Украинского Центра экономических и политических исследований им. А. Разумкова.
ул. Лаврская 16 м. Киев, 01015, Украина
e-mail: markevych@razumkov.org.ua

DATA ABOUT THE AUTHOR

Markevych K. L., External PhD student of the National Institute for Strategic Studies, Expert of Economic Programmes of Razumkov Centre
16 Lavrska str., Kyiv, 01015, Ukraine
e-mail: markevych@razumkov.org.ua

УДК 330.322.(477)

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ФАКТОР ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

**Мойсеєнко І.П.,
Бабець І.Г.**

В статті висвітлені особливості державного регулювання інвестиційної діяльності в умовах кризи. Метою дослідження є обґрунтування необхідності використання параметрів інвестиційної безпеки для визначення пріоритетів державного регулювання інвестиційною діяльністю в умовах кризи.

Теоретичною основою дослідження є теорія циклів та теорія безпеки. Формування механізмів виходу з кризи полягає не просто в зміні методології керування соціально-економічними процесами державного регулювання, а в застосуванні для цього керування інновацій типу міждисциплінарних когнітивних технологій, принципів коєволюції, прийняття управлінських рішень з врахуванням закономірностей взаємодії циклів та криз, параметрів інвестиційної безпеки.

Ефективна послідовність вибору параметрів державного регулювання інвестиційної діяльності в умовах кризи полягає у такій зміні темпу зростання основних макроекономічних категорій, щоб при відчутному поліпшенні рівня інвестиційної безпеки створювались умови економічного зростання інноваційного типу.

Результати дослідження можуть бути використані для підвищення ефективності державного регулювання інвестиційною діяльністю на макрорівні.

Ключові слова: державне регулювання, інвестиційна діяльність, кризи і цикли, інвестиційна безпека, макроекономічні індикатори.

**ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
КАК ФАКТОР ИНВЕСТИЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ**

**Моисеенко И.П.,
Бабец И.Г.**

В статье рассмотрены особенности государственного регулирования инвестиционной деятельностью в условиях кризиса. Целью исследования является обоснование необходимости использования индикаторов инвестиционной безопасности для определения приоритетов государственного регулирования.

Теоретической основой исследования является теория циклов и теория безопасности. Формирование механизмов выхода из кризиса состоит не просто в изменении методологии управления социально-экономическими процессами государственного регулирования, а в применении для этого управления инноваций типа междисциплинарных когнитивных технологий, принципов коэволюции, принятия управленческих решений с учетом закономерностей взаимодействия циклов и кризисов, параметров инвестиционной безопасности.

Эффективная последовательность выбора параметров государственного регулирования инвестиционной деятельности в условиях кризиса заключается в таком изменении темпа роста основных макроекономических категорий, чтобы при ощутимом улучшении уровня инвестиционной безопасности создавались условия экономического роста инновационного типа.

Результаты исследования могут быть использованы для повышения эффективности государственного регулирования инвестиционной деятельностью на макроуровне.

Ключевые слова: государственное регулирование, инвестиционная деятельность, кризисы и циклы, инвестиционная безопасность, макроекономические индикаторы.

STATE REGULATION OF INVESTMENT ACTIVITY AS THE FACTOR OF INVESTMENT SECURITY

**Moyseyenko I.P.,
Babets I.G.**

The article describes the features of state regulation of investment activity in the crisis. The aim of this study is the rationale for the use of indicators of investment security for the priorities of state regulation.

The theoretical basis of the research is the theory of cycles and the theory of security. Formation mechanisms of recovery from the crisis is not just a change in the methodology of socio-economic processes of state regulation, and the application of innovation management for this type of interdisciplinary cognitive technologies, principles of co-evolution, management decision-making, taking into account the laws of interaction cycles and crises, the parameters of investment security.

Effective selection sequence parameters for state regulation of investment activity in the crisis is that change the rate of growth of the main macroeconomic categories to tangible improvements at the level of investment security created the conditions for economic growth of innovative type.

The results can be used to improve the efficiency of state regulation of investment activity at the macro level.

Keywords: state regulation, investment activity, crises and cycles, investment security, macroeconomic indicators.

Актуальність. Особливості та складність керування процесами державного регулювання інвестиціями як базою виходу з кризи полягає: в істотному падінні можливостей контролювати й прогнозувати поведінку соціально-економічних систем та зміни в галузі фінансово-економічних процесів, як процесів, що лежать в основі розвитку економіки; потребах держави в науково-методичному забезпеченні процесу вирішення проблем щодо гарантування економічної безпеки держави, інноваційної трансформації економіки на засадах концепцій економічної безпеки та сталого розвитку територій в умовах техноглобалізму;